

Kjempespringfrø *Impatiens glandulifera*

Fremmed art

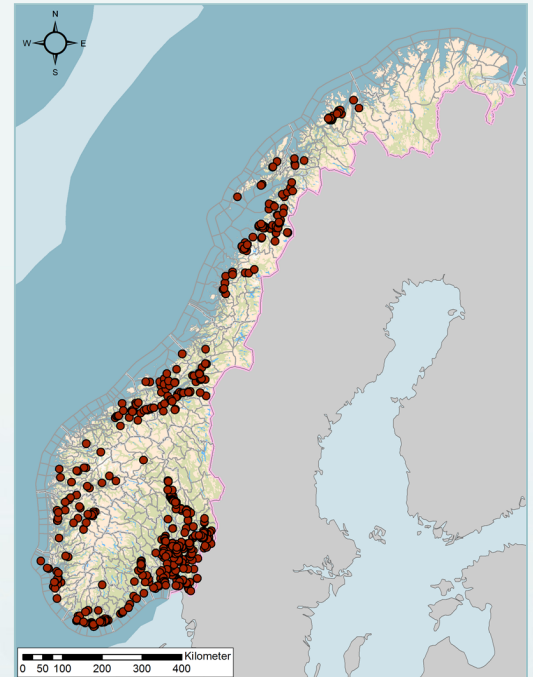
faktaark

Kjempespringfrø er en ettårig og storvokst art innført som prydplante. Den kan danne svært tette bestander som skygger ut og fortrenger stedeagne arter. Populasjonene kan imidlertid variere mye i størrelse fra år til år, og effektene av arten kan følgelig også variere. Arten finnes nå over hele landet, spesielt langs kysten.

Status

Risikovurdering 2012: Svært høy risiko (SE)

Utbredelseskart som viser ville forekomster av Kjempespringfrø basert på herbariedata og ikke-belagte observasjonsdata (krysslister, artsobservasjoner o.a.).

Kjennetegn

Kjempespringfrø hører hjemme i springfrøfamilien Balsaminaceae, og arten er ikke til å ta feil av. Den ettårige urten er oftest ca. 1,5 m høy, men er rapportert til 3 m, har saftige stengler og er storvokst og iøynefallende. De mørkegrønne og tykke bladene er sagtannede med kjertler ved basis og er festet motsatt eller tre i krans oppover stengelen. De store blomstene (ca. 3 cm lange) er rosa, lilla eller hvite, monosymmetriske (har ett symmetriplan) og med en stor, rett spore.

De to andre springfrøartene vi har i Norge er begge gulblomstrete og mindre av vekst enn kjempespringfrø. Vår hjemlige springfrø *Impatiens noli-tangere* har tynne blad som ikke er saftfulle og en stor gul blomst, mens den innførte mongolspringfrø *I. parviflora* har tynne blad med relativt liten blekgul blomst (ca. 1 cm).

Utbredelse

Kjempespringfrø kommer fra vestlige deler av Himalaya hvor den vokser på høyder fra 1800 til 4000 moh.

Kjempespringfrø er spesielt vanlig i Møre og Romsdal og rundt Trondheimsfjorden. Arten er nå også vanlig som forvillet på Sørøstlandet og langs kysten til Rogaland, og den er mer spredt videre i kyst- og fjordstrøk nordover til Troms. Den forekommer hovedsakelig i lavlandet.

Biologi

Kjempespringfrø er en ettårig urt som utelukkende formerer seg seksuelt med frø. Arten er insektpollinert og har en svært sukkerholdig og næringsrik nektar. Frøene spres eksplosivt ved at det bygger seg opp et safttrykk i kapselen etter hvert som den modnes. Ved den minste berøring vil en moden kapsel åpne seg brått ved at kapselflikene krøller seg sammen, og frøene kan slynges opptil 6–7 m avgårde. Frøene spres over lengre distanser i vann, langs bekker, elver og grøfter. Maurspredning er også rapportert. Frø spres dessuten gjennom transport av jordmasser eller hageavfall. Det er ikke kjent at arten har noen vedvarende frøbank i jorda; frøene overlever ikke lenger enn ca. ett år.

Kjempespringfrø har en god evne til regenerasjon. Dersom den klippes ned, vil nye skudd og greiner med blomster kunne utvikles.

Det er angitt at kjempespringfrø i Europa ikke tåler frost, mens resistens mot frost er fremhevet som et konkurransefortrinn i en britisk undersøkelse. Arten tåler i alle fall ikke

Kjempespringfrø med moden og eksplosiv frukt.

tørke, men den er nokså skyggetolerant. Kjempespringfrø trives best på fuktig og næringsrik mark.

Bestandsstatus

Kjempespringfrø ble tatt inn til England som prydblant i 1839, og den ble brukt i forsøksplantninger i Norge av Schübeler i 1870–80-årene. Arten har hovedsakelig spredd seg fra hager, men funn ved møller kan skyldes forurensning med importert korn og annet innført plantemateriale. Arten kan delvis også være forvillet fra tilsiktede utplantninger som honningplante.

Første funn som forvillet er dokumentert fra 1940 i Telemark: Notodden. Antall forekomster fordoblet seg de kommende tjue årene, før det firedoblet seg den neste tjueårs-perioden og åttedoblet seg den påfølgende. De siste ti årene er det en del færre forekomster, men det er grunn til å tro at arten ikke samles like hyppig lenger nå ettersom den er blitt såpass vanlig. Arten er nok fremdeles i sterk spredning. Den blir

vanligere i områder hvor den allerede finnes, og den dukker også opp på nye steder, med foreløpig nordgrense i Nordreisa i Troms. Den årlige totale "populasjons"størrelsen på denne arten ligger trolig på mange millioner individer.

Næringsinnholdet i artens nektar overgår hjemlige arter, i alle fall i Mellom-Europa. Undersøkelser fra utlandet har vist at kjempespringfrø kan danke ut både andre *Impatiens*-arter og andre hjemlige arter i konkurranse om pollinatorer. Frøsetningen hos de hjemlige artene kan som følge av dette reduseres.

Kjempespringfrø er næringskrevende, og det antas at eutrofiering av vassdrag er en faktor som er gunstig for etablering og spredning av arten. Store, tette bestander av kjempespringfrø med lite undervegetasjon øker også faren for erosjon når de ettårige plantene visner ned. På gunstige voksesteder kan arten danne svært tette bestander som noen ganger fullstendig "kveler" den underliggende vegetasjonen. Det er angitt at arten kan utkonkurrere flerårige arter og busker ved å hindre foryngelse. Observasjoner fra Østlandsområdet tilsier at spredningen av kjempespringfrø har redusert artsdiversiteten på enkelte lokaliteter (Bård Bredesen, pers. observ.; spesielt i Buskerud Lier). Tilsvarende nedgang i artsdiversitet er dokumentert i undersøkelser fra Storbritannia.

Det er imidlertid kjent at populasjonene kan variere svært mye i størrelse fra ett år til neste, og artens påvirkningsgrad vil følgelig også variere. Tidvis kan det observeres enorme populasjoner, eksempelvis langs vannveier og i flommarksskog i nedre Lier, men noen ganger kan også store populasjoner forsvinne helt etter noen år. De fleste undersøkelser konkluderer med at arten fortrenger den hjemlige floraen på invaderte steder, og at artsdiversiteten blir redusert. Det er mulig at et samfunn som har vært invadert av kjempespringfrø er i stand til å komme seg igjen dersom populasjonen forsvinner, og at invasjonen og den negative påvirkningen enkelte steder "bare" er midlertidig. En undersøkelse fra Tsjekkia konkluderte med at arten hadde forsvinnende liten effekt på de invaderte elvebredd-samfunnene og at arten ikke var noen trussel mot plantediversiteten i de undersøkte områdene.

Kjempespringfrø anses som en pestart i svært mange andre land både i Europa, Amerika og på New Zealand. Kjempespringfrø er på "topplistene" over de mest invaderende plantene i flere europeiske land, og den er sågar på topp 100-listen over de verste artene i DAISIE (alle organismegrupper er inkludert).

Referanser

- Bartomeus, I., Vilà, M. og Steffan-Dewenter, I. 2010. Combined effects of *Impatiens glandulifera* invasion and landscape structure on native plant pollination. *Journal of Ecology* 98: 440-450.
- Beerling, D.J. og Perrins, J.M. 1993. *Impatiens glandulifera* Royle (*Impatiens roylei* Walp.). *Biological Flora of the British Isles*. No. 177. *Journal of Ecology* 81: 367-382.
- Chittka, L. og Schürkens, S. 2001. Successful invasion of a floral market. *Nature* 411: 653.
- Fløistad, I.S., Bredesen, B. og Felin, T. 2009. Bekjempelse av kjempespringfrø. *Fagus* 5. (<http://fagus.no/system/files/publikasjoner/2009-bekjempelse-av-kjempespringfro.pdf>)
- Fremstad, E. 2008. Fremmede planter i Trondheim. En utredning. Rapport botanisk serie 2008-3, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Vitenskapsmuseet. 48 s.
- Hejda, M. og Pyšek, P. 2006. What is the impact of *Impatiens glandulifera* on species diversity of invaded riparian vegetation? *Biological Conservation* 132: 143-152.
- Helmisaari, H. 2010: NOBANIS - Invasive Alien Species Fact Sheet - *Impatiens glandulifera*. - From: Online Database of the North European and Baltic Network on Invasive Alien Species - NOBANIS www.nobanis.org.
- Hulme, P.E. og Bremner, E.T. 2006. Assessing the impact of *Impatiens glandulifera* on riparian habitats: partitioning diversity components following species removal. *Journal of Applied Ecology* 43: 43-50.
- Kasperek, G. 2004. Fluctuations in numbers of neophytes, especially *Impatiens glandulifera*, in permanent plots in a west German floodplain during 13 years. *Neobiota* 3: 27-37.
- Lid, J. og Lid, D.T. 2005. *Norsk flora*. Ed. R. Elven. Det Norske Samlaget, Oslo. 1230 s.
- Titze, A. 2000. The efficiency of insect pollination of the neophyte *Impatiens glandulifera* (Balsaminaceae). *Nordic Journal of Botany* 20: 33-42.

Lenker

<http://www.europe-aliens.org/speciesTheWorst.do>